

Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право
УДК 343.148, 343.37, 347.426.4, 347.948, 159.9.072.42

Карачевцев Ярослав Миколайович

помічник адвоката

м. Харків

Карачевцев Ярослав Николаевич

помощник адвоката

г. Харьков

Karachevtsev Yaroslav

advocate assistant

Kharkiv

**ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
ВИПУСК НЕДОБРОЯКІСНОЇ ПРОДУКЦІЇ
О НЕОБХОДИМОСТИ УСИЛЕНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА
ВЫПУСК НЕКАЧЕСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ
ON THE NECESSITY OF STRENGTHENING RESPONSIBILITY FOR
THE RELEASE OF DEFECTIVE PRODUCTS**

Анотація. В статті досліджено негативний вплив декриміналізації відповідальності за випуск недоброякісної продукції та заниженого відшкодування моральної шкоди у зв'язку з придбанням товарів неналежної якості. З врахуванням психологічних особливостей людини щодо відчуття стресу через порушення прав покупця та вимог чинного цивільно-процесуального законодавства щодо справедливого розгляду справи запропоновано збільшити розмір відшкодування нематеріальних збитків. У зв'язку з тим, що майже половина товарів на ринку України – неналежної якості, запропоновано передбачити кримінальну відповідальність за випуск недоброякісної продукції.

Ключові слова: відповідальне споживання та виробництво, якість непродовольчих товарів, цивільно-правова, адміністративна, кримінальна відповідальність за випуск недоброякісної продукції.

Анотація. В статті досліджено негативне вплив декриміналізації відповідальності за випуск неякісної продукції та заниженого відшкодування морального шкоди в зв'язі з придбанням товарів ненадлежащего качества. С учетом психологических особенностей человека по ощущению стресса из-за нарушения прав покупателя и требований действующего гражданско-процессуального законодательства в отношении справедливого рассмотрения дела предложено увеличить размер возмещения нематериального ущерба. В связи с тем, что почти половина товаров на рынке Украины - ненадлежащего качества, предлагается предусмотреть уголовную ответственность за выпуск некачественной продукции.

Ключевые слова: ответственное потребление и производство, качество непродовольственных товаров, гражданско-правовая, административная, уголовная ответственность за выпуск некачественной продукции.

Summary. The paper analyzes negative influence of decriminalization of responsibility for production of low-quality products and low moral damage compensation in connection with the acquisition of goods of inadequate quality. Taking into account psychological characteristics of a person due to the feeling of stress due to the violation of the buyer's rights and, considering requirements of the current civil procedural law in relation to a fair trial, it is proposed to increase the amount of compensation for non-material damage. Due to the fact that almost half of the goods on the Ukrainian market are of inadequate quality, it is proposed to introduce criminal liability for the production of low-quality products.

Key words: responsible consumption and production, quality of non-food products, civil, administrative, criminal liability for production of low-quality products.

Постановка проблеми. Згідно з результатами соціологічного дослідження, проведеного автором цієї статті в липні 2017 р., приблизно половина непродуктивних товарів за думкою респондентів є неналежної якості. На нашу думку така ситуація обумовлена декриміналізацією кримінальної відповідальності за випуск неякісної продукції Законом України № 2735-VI від 02.12.2010: саме, починаючи з 2011 року український ринок поступово став заповнюватися неякісною продукцією [4]. Адміністративна відповідальність за цей вид правопорушення є неефективною, оскільки двохмісячний строк давності притягнення до адміністративної відповідальності не дозволяє провести за цей період судову експертизу та прийняти рішення по суті справи, а цивільно-правова відповідальність не компенсує в повній мірі стороні, права якої порушено, потрачені зусилля, так як відповідно до усталеної судової практики моральна шкода, що призначається позивачеві, складає від 500 до 2000 гривень. Сприйняття більшістю споживачів нашого ринку як неякісного, значна тривалість терміну розгляду судової справи (від 1 до 2-х років) є великим психологічним навантаженням на потерпілу особу, і не кожний здатний її витримати, - основні чинники що призводять до високого рівня латентності цього виду правопорушення. В той же час, необхідність частого придбання непродуктивних товарів призводить до високого витрачання ресурсів матеріального виробництва, у тому числі енергетичних ресурсів, що в умовах відповідального виробництва і споживання, як однієї із Цілей сталого розвитку, є надзвичайно актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти зазначеної вище проблеми були предметом дослідження на дисертаційному рівні та у фаховій літературі, а саме в роботах вчених: Л.М. Іваненко, Л.Б. Вяткіної, О.В. Зверевої, Т.М. Ковальчука, Т.Ю. Кагал, Е.Д. Корнілова, В.Ф. Опришко, А.В. Рабіновича, Г.А. Осетинської, О.М. Язвінської, М.С. Циганкова, та інших. Але питання сучасного стану якості непродовольчих товарів, правові рекомендації щодо забезпечення права споживачів на придбання товарів належної якості в останні роки не досліджувались.

Формулювання цілей статті: Дослідити стан якості непродовольчих товарів сучасного ринку України та причини виявлених явищ, провести історично-правовий аналіз законодавства щодо відповідальності за випуск недоброякісної продукції, запропонувати способи вирішення існуючих проблем.

Виклад основного матеріалу. Як показують результати соціологічного дослідження 120 респондентів, проведеного автором у липні 2017 р. з урахуванням принципів анонімності, типологізації, об'єктивізації, представлення різнорідних класів опитуваних соціальних груп, 30 % опитуваних споживачів вважають, що придбані ними непродовольчі товари були низької якості, 30 % непродовольчих товарів – середньої (задовільної якості), 40 % непродовольчих товарів – високої (належної) якості. При конкретизації питання щодо якості взуття 20 % опитуваних відповіли, що якість взуття була низькою, 25 % - середньою, 55 % - високою, при цьому у 15% споживачів взуття слугувало до 3 місяців, у 20% - від 3-х міс. до 1 року, у 20% - від 1 року до 2 років, у 35 % - від 2 років до 3 років, у 10% - понад 3 роки. Середня тривалість служби товару – 1 рік 10 міс.

На питання щодо якості сумок 30% опитуваних відповіли, що якість сумок була низькою, 20 % - середньою, 50% - високою, при цьому у 15% респондентів сумки слугували до 3 місяців, у 5% - від 3-х міс. до 1 року, у

30% - від 1 до 2 років, у 25% від 2 до 3 років, у 25% - понад 3 роки. Середній термін служби сумок становив 2 роки і 4 міс.

На нашу думку така ситуація склалась в Україні у зв'язку з тим, що Закон України № 2735-VI від 02.12.2010 декриміналізував відповідальність за випуск / реалізацію недоброякісної продукції, передбаченого статтею 227 КК України, відповідно до якого *«Випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам недоброякісної, тобто такої, що не відповідає встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам, або некомплектної продукції та товарів, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, - каралося штрафом від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.*

Примітка. Під випуском або реалізацією недоброякісної продукції, вчиненими у великих розмірах, слід вважати розміри, що перевищують *триста неоподаткованих мінімумів доходів громадян»* [3].

На даний час стаття 227 *«Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції»* діє у новій редакції, відповідно до якої: *«Умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, - караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років»* [4].

В умовах сьогодення випуск недоброякісної продукції охороняється статтею 167 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *«Введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів»*, яка передбачає, що *«Введення в обіг (випуск на ринок України,*

в тому числі з ремонту) або реалізація продукції (крім харчових продуктів), яка не відповідає вимогам стандартів, сертифікатів відповідності, норм, правил і зразків (еталонів) щодо безпечності, якості, комплектності та упаковки (за винятком випадків, передбачених законодавством України), - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадян - власників підприємств чи уповноважених ними осіб від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [6].

В умовах декриміналізації відповідальності за випуск недоброякісної продукції важливу роль у захисті прав споживачів починає відігравати цивільно-правова відповідальність у формі стягнення моральної шкоди за придбання не якісних товарів. Сучасний розмір усталеної моральної компенсації в розмірі від 500 до 2000 гривень не відповідає завданням цивільно-процесуального права щодо призначення справедливої сатисфакції.

В моїй науковій роботі «Визначення розміру презюмованої моральної шкоди у світлі адаптації методики О. М. Ерделевського до законодавства України», що прийнята до друку, і вийде в світ у вересні 2017 р. при аналізі практики Європейського суду прав людини щодо призначення справедливої сатисфакції, методики О. М. Ерделевського щодо визначення розміру моральної шкоди, Кримінального кодексу України, 1 місяцю виправних робіт відповідало 0,0015 умовних одиниць балів стресу або 0,3124 балів стресу за шкалою Т. Холмса і Р. Рейхе, і прирівнювалось до відшкодування немайнової компенсації у розмірі 1,5 прожиткових мінімумів (надалі скорочено – ПМ) [1, 5, 6].

Із наведених вище посилань на нормативно-правові акти можна вивести пропорцію, що штрафу у розмірі 1 неоподаткованого мінімуму доходів громадян (далі скорочено – НМДГ) відповідає 0,00018 у.о. балів стресу або 0,18 ПМ відшкодування моральної шкоди. А вартості

неякісного товару у розмірі 2 НМДГ поставити у співвідношення штраф – 1 НМДГ (для товарів невеликої вартості НМДГ = 17 грн., ПМ = 2400 грн.).

При придбанні неякісних товарів невеликої вартості ми стикаємося з проблемою справедливої компенсації за незначну шкоду та відносно високого рівня стресу для незначних порушень, - зазначена вимога законодавства та особливість нервової системи людини входять між собою у протиріччя. Так, згідно із дослідженнями Т. Холмса і Р. Рейхе незначне порушення законодавства, штраф відповідає 11 балам стресу за шкалою, запропонованою ними, що згідно з принципом пропорційності, якого дотримуються психологи-експерти при оцінюванні розміру немайнової шкоди, та О.М. Ерделевського, методика якого є поширеною у таких випадках, відповідає 127 000 грн. моральної шкоди у 2017 році. У той час, розмір штрафу за безквитковий проїзд – складає 60 грн. у тролейбусах та трамваях м. Харкова.

У той час, згідно принципу пропорційності мірі покарання тяжкості правопорушення, при вартості неякісного товару у розмірі 100 грн. цивільно-правова відповідальність складатиме 1 270 грн. (при НМДГ = 17 грн.), або 27 грн. (при НМДГ = 800 грн., що використовується у 2017 р. для диспозитивної частини при статей ККУ), що є малою величиною, з врахуванням необхідності складання претензії, неодноразового відвідування магазину, складання позову до суду, витраченому часу на поновлення свої прав.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. З урахуванням вищенаведеного, та з врахуванням нашого припущення про квадратичну (непропорційну залежність) між відчуттям стресу та впливом зовнішнього подразника, вважаємо за доцільне запропонувати наступну шкалу щодо відшкодування моральної шкоди:

Вартість неякісного товару	Розмір моральної компенсації	Вартість неякісного товару	Розмір моральної компенсації
До 100 грн.	4 000 грн.	Від 5 000 до 10 000 грн.	20 000 грн.
Від 500 до 1000 грн.	7 000 грн.	Від 10 000 грн. до 50 000 грн.	36 000 грн.
Від 1 000 до 5 000 грн.	12 000 грн.	Від 50 000 грн. до 100 000 грн.	60 000 грн.

Також, на нашу думку з метою сформувавши у виробників, продавців та споживачів непродуктивних товарів відповідального споживання та виробництва, доцільним є введення кримінальної відповідальності за випуск недоброякісної продукції з позбавленням волі, яка існувала до пом'якшення відповідальності «старим» Кримінальним кодексом, і викласти її у наступній редакції (що існувала до змін): «Випуск недоброякісної, нестандартної або некомплектної продукції».

Неодноразовий або у великих розмірах випуск з промислового підприємства недоброякісної, або такої, що не відповідає стандартам або технічним умовам, або некомплектної продукції директором, головним інженером або начальником відділу з контролю якості, а також особами, займають інші посади, але які виконують обов'язки зазначених осіб, - карається позбавленням волі на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до одного року з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

В подальшому планується дослідити стан якості непродуктивних товарів та відповідальності за випуск недоброякісної продукції в різних країнах та в різних часових рамках, з урахуванням чого, висловити пропозиції щодо вдосконалення механізмів відповідальності за випуск недоброякісної продукції.

Література

1. Васильев С.В. Деликтное судопроизводство (Судопроизводство о возмещении вреда): Учебное пособие. Издание второе – Х.: ООО «Одиссей», 2006. – 448 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page10>
3. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.б. Гавриш та ін.; За заг. 9ед.. В.В. Сташиса, В.Я. Тація,. – Вид. третє, переробл. Та доповн. – Х.: ТОВ «Одісей», 2007. – 1184.
4. Кримінальний кодекс України. Сайт верховної ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Нагаев В.В., Основы судебно-психологической экспертизы: Учеб. пособие для вузов. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. - 333 с.
6. Эрделевский А.М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики. - 3-е изд., испр. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2004. -320 с.

Refrences

1. Vasylev S.V. Delyktnoe sudoproyzvodstvo (Sudoproyzvodstvo o vozmeshchenyyu vreda): Uchebnoe posobyue. Yzdanye vtoroe – Kh.: ООО «Odyssei», 2006. – 448 s.
2. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia. Sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page10>
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, S.b. Havrysh ta in.; Za zah. ed.. V.V. Stashysa,

V.Ya. Tatsiia,. – Vyd. tretie, pererobl. ta dopovn. – Kh.: TOV «Odisei», 2007. – 1184.

4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Sait verkhovnoi rady Ukrainy. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Nahaev V.V., Osnovy sudebno-psykholohycheskoi ekspertyzy: Ucheb. posobye dlia vuzov. - M.: YuNYTY-DANA, Zakon y pravo, 2000. - 333 s.
6. Erdelevskiy A.M. Kompensatsiya moralnoho vreda: analiz y kommentarii zakonodatelstva i sudebnoi praktiki. - 3-e izd., ispr. y dop. - M.: Volters Kluver, 2004. -320 s.